

KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH: BARQAROR TARAQQIYOTNING RIVOJLANISH KALITI.KASBGA YO'NALTIRISHDA MAKTAB PEDAGOGINING ROLI

A.A Ro'ziboyeva

Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tuman 27-maktab psixologi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15613943>

Annotatsiya. Ushbu maqola orqali bugungi kun zamonaviy pedagoglarining o'sib kelayotgan yosh avlodga kasb-hunar tanlashga ko'mak berishi va kasb-hunarga yo'naltirishdagi asosiy vazifalari, kasb tanlashda maktab pedagogining o'rini haqida fikr yuritiladi

Kalit so'zlar: Mahoratli pedagog, kasb-hunarga yo'naltirish, o'quvchi, ta'lim, hamkorlik, fanlar bilan aloqadorlik.

Jamiyatdagi har qanday mehnatga layoqatli inson o'zining mehnati bilan jamiyat taraqqiyotiga o'z ulushini qo'shib boradi. Inson o'zining mehnatida jismoniy, aqliy, psixologik imkoniyatlarini sarflab, o'z qobiliyatlarini, ijodiy imkoniyatlarini sarf qiladi. Bular uni ijodiy mehnatdan qoniqishini ta'minlaydi.

Shuni aytish kerak-ki, kasb-hunar va uni egalari azaldan xalqimiz tomonidan e'zozlanib kelingan. O'zbekistonda hozirda bilimdon, o'z kasbini yaxshi egallagan, mustaqil fikrlovchi, o'z kasbiga ijodiy yondoshuvchi, yuqori malakali, madaniyatli, izlanuvchan, intiluvchan mohir ustalar, kasb egalari ko'proq talab qilinmoqda. Kaykovus o'zining "Qobusnoma" asarida shunday yozadi "Bas, agar aqling boisa hunar o'rgang'il, nedinkim hunarsiz aql -boshsiz tan, suratsiz badandekdir... Ey farzand, ogoh bo'lki, hunarsiz kishi hamisha foydasiz bo'lur va hech kishiga naf ep ko'rmas."¹

So'nggi yillarda respublikada ilmiy va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash, kadrlar tayyorlash tizimini isloh qilish bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda, iqtidorli yoshlarni nufuzli milliy hamda xalqaro olimpiadalar, musobaqalar va tanlovlarda salmoqli natijalarga erishishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlarning ijodiy, intellektual va tadbirkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarish, innovatsion g'oyalar, loyihalar va texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy qilish, iqtidorli talabalar, yosh olimlar va tadbirkorlarning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish, ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezident Sh. Mirziyoyev ko'rsatmasiga ko'ra 2020-2021 o'quv yilidan 7-sinf dan boshlab o'quvchilar kasb-hunarga yo'naltirish ishlariga alohida urg'u berila boshladi. O'quvchilarni aynan qanday kasb egasi bo'lishi aniqlash va ularni o'zlari qiziqqan kasbga yo'naltirish maqsadida 8, 9, 10 sinfga qadar ular o'zlari tanlangan kasb-hunar bo'yicha o'qitilib borilishi zarurligi alohida ta'kidlab o'tildi. Yoshlar kelajagini ta'minlash maqsadida olib borilayotgan islohotlarning davomi sifatida Prezidentimiz Sh. Mirziyoyevning 2024-yil 2-fevraldagi PQ-53-son "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarni kasb-hunarga o'qitishda tadbirkorlik subyektlarini jalb etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga ko'ra "O'quvchilarni kasb-hunarga o'qitishda umumiy o'rta ta'lim

¹ Abdurahmonov F.R "Kasb psixologiyasi" Toshkent. 2018

muassasalari va tadbirkorlik subyektlarining o'zaro hamkorlik qilish tartibi to'g'risidagi" nizomga asosan yurtimizda faoliyat yuritayotgan maktablarda "Biznes va kasb-hunarga o'qitish" yo'nalishi 10-11-sinflarda joriy etiladi. Mazkur yo'nalishda o'qitiladigan kasb-hunar turlari joriy o'quv yilidan oldingi o'quv yilining 9-sinf bitiruvchilari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijasiga ko'ra aniqlanadi. O'tkazilgan so'rovnoma natijasiga ko'ra sinflar kasb-hunar turlariga ajratiladi. Kasb to'garaklariga kasbga qiziqishi bo'lgan 7 - 11-sinf o'quvchilari jalb etiladi. Kasb to'garaklarini tashkil etgan tadbirkorlar o'quvchilarning xavfsizligi va ijtimoiy tengligini ta'minlash, to'garak uchun zarur jihozlar va xomashyo bilan ta'minlash majburiyatini oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 2 fevraldagi PQ-53-sonli qarori ijrosini amalga oshirish maqsadida Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tumani Maktabgacha va maktab ta'lim bo'limi tasarrufidagi 3-umumiy o'rta ta'lim maktabida ham 10-11-sinf oquvchilari kasb-hunarga o'qitish 2024 yil sentyabr oyidan joriy qilindi. Tikuvchilik va dasturlash yo'nalishlari bo'yicha kasbiy ta'lim ustalari dars berib kelmoqda. 2025-2026-o'quv yilidan 35-maktabda tikuvchilik va avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish yo'nalishi bo'yicha o'qitish rejalashtirilmoqda. O'quvchi 11-sinfni tamomlaganda qo'shimcha 1 ta hunarni ham egallab oladi va sertifikat bilan taqdirlanadi.

Inson bolasi kamolga yetgani sari ilmga, ma'rifatga talpinadi. Dastlabki saboqni ham u maktabdan oladi. Ammo kelajagimiz egalari bo'lgan yoshlarga ta'lim berish ularni o'qitish bilan bog'liq ayrim muammolar bugungi kunda kishini o'ylantirib qo'yayotgani tabiiy. Chunki zamonaviy shiddatkor jamiyat esa yetuk bilimdon mutaxassis kadrlarga muxtoj bo'lib boraveradi.

Kasbiy shakllanish jarayonining dastlabki va ayni damda o'ta muhim bosqichi bo'lajak kasbni tanlash, ya'ni aniq bir kasbiy qarorga kelishigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Ravshanki, yoshlarning kasb tanlashga tayyorgarlik darajasi, faqatgina yosh xususiyatlariga bog'lik emas, u ma'lum yoshga kelib o'z-o'zidan shakllanib qolmaydi. Yoshlarni kasb tanlashga pedagogik-psixologik bilim, ko'nikma, malakalar, shuningdek, jamiyatning ta'siri orqali tayyorlash va tarbiyalash lozim.

Zamonaviy maktab va kasb -hunar o'qituvchisi ta'lim va tarbiyaga tegishli qator vazifalarni bajaradi. O'qituvchi - o'quv jarayonini tashkilotchisi sifatida kasbga tegishli bo'lgan masalalarga ham o'z diqqatini qaratib boradi. Zamonaviy o'qituvchi ijtimoiy psixolog ham bo'lishi, jamiyatdagi kadrlarga bo'lgan talab va ehtiyojlar bilan ham tanishgan bo'lishi kerak. Kasbni egallash bilan bog'liq maslahatlar va yo'nalishlar berib borish ham pedagog zimmasiga tushgandir. Chunki pedagog bola bilan birgalikdagi faoliyati davomida undagi qiziqishlar va havaslarni ham bilib turadi. Bu esa unga bolani qaysi kasbni egallashni xohlashini ko'rishga imkon yaratadi. O'qituvchi shaxsi bu o'sib kelayotgan yoshlarga ularni iqtidoridan, qobiliyatidan, qiziqishlaridan kelib chiqqan holda kasblarni egallashlariga o'z yo'l-yo'riqlarini berib, tarbiyalab borishlari kerak bo'ladi. O'quvchi o'z kasbini tanlashda o'qituvchining yordamiga muhtoj bo'ladi. O'qituvchi boladagi psixologik imkoniyatlardan kelib chiqqan holda uni ma'lum bir kasbga yo'llab turadi, ya'ni kasbiy maslahat beradi. O'qituvchi bu holatda kasblarga xos xususiyatlarni bilishi va ularni bolalarga tushuntirib berishi zarur bo'ladi. Bugungi kun zamonaviy pedagogi o'z kasbining mohir bilimdoni bo'lish bilan birga olam kasblaridan ham habardor bo'lishi zarur. Zero, bugunning yoshlari bizdan ko'ra ilg'or va qiziquvchan, qolaversa axborotlashgan jamiyatda o'quvchi har qanday kasb haqida internet tarmoqlaridan yetarlicha ma'lumotlarni bilib olishi mumkin. Zamonaviy o'qituvchi shularni

hisobga olgan holda o'quvchini kasbga qiziqтира bilishi, o'quvchi uchun yangilik bo'lgan ma'lumotlar bilan o'quvchini boxabar qilib bormog'i lozim.

Rivojlangan davlatlardan biri Germaniyada har bir maktab o'quvchisi maktabni tamomlagunga qadar 5 xil hunarni mukammal egallashi zarur. Ularning fikricha 5 xil hunarni o'rgangan kishi qaysi zamon va qaysi makonda bo'lishidan qat'iy nazar qiyinchilikka uchramas ekan. Jahon tajribalarini o'rgangan holda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirib borish esa o'quvchilar kelajagini ta'minlashda poydevor bo'lib hizmat qiladi. Birinchi prezidentimiz Islom. Karimov ta'kidlaganidek "Bizning eng katta boyligimiz bu-mehnatkash ,bobo dehqon xalqimizdir". Darhaqiqat xalqimiz mehnatsevar, zahmatlkash xalq. Asrlar osha ota-bobolarimiz, momolarimiz bir nechta hunarlarni mukammal bilib kelganlar. Bugun ham pedagoglarimiz orasida shunday insonlar bo'lib hozirda o'quvchilarga kasb-hunar sirlarini ham o'rgatib kelmoqdalar. Ta'lim tizimida hunarmad ustozlarni izlab topish,ularni o'quvchi yoshlarga hunar o'rgatishga jalb qilish va rag'batlanitirish esa maktab tizimida o'quvchilarning hunar o'rganishiga imkon berish va bandligini ta'minlashga hizmat qiladi.Qolaversa, o'quvchilarning maktab davridayoq chetga chiqmasdan turib zamonaviy hunar egasi bo'lishiga imkon yaratiladi. Bundan tashqari kasb hurar o'rganish bilan mashg'ul bo'lgan o'quvchilarda vaqtdan unumli foydalanish ko'nikmalari ham mavjud bo'ladi. Vaqt qadriga yetgan kishi esa hayot yo'llarida muvofaqqiyatlarga erishishda qoqilmaydi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 2024-yil 2-fevraldagi PQ-53-son "Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari kasb-hunarga o'qitishda tadbirkorlik subyektlarini jalb etish chora-tadbirlari to'g'risidagi Prezident Qarori
2. Abdurahmonov F.R "Kasb psixologiyasi" Toshkent. 2018
3. Abdullayeva R.M. "Yoshlarni to'g'ri kasb tanlashga yo'naltirish hayot sifatini oshirish omili sifatida" Ilmiy maqola .2023.
4. Sh. Sharipov. "Kasbga yo'naltirishning ilmiy pedagogik asoslari". Toshkent.2007